SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:680

av Andrea Kronvall (SD)

Stärkta möjligheter till enskilda vatten- och avloppslösningar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda behovet av ändringar i lagen om allmänna vattentjänster i syfte att förtydliga kraven på hur möjligheterna till godtagbara enskilda och gemensamma va-lösningar ska bedömas, motiveras och redovisas inför beslut om kommunala verksamhetsområden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att införa en tydligare skyldighet att ompröva tidigare beslut om kommunala va-verksamhetsområden när förutsättningarna väsentligt har förändrats och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har mycket varierande geografiska förutsättningar. Det som fungerar i en tätort är inte alltid den bästa lösningen på landsbygden eller i skärgården. Trots detta beslutar kommuner om omfattande utbyggnad av kommunalt vatten och avlopp, vilket kan få mycket stora ekonomiska konsekvenser för både kommunen och enskilda fastighetsägare.

Det är självklart att vattenförsörjning och avloppshantering ska uppfylla högt ställda krav på människors hälsa och miljön. Men det innebär inte att kommunalt vatten och avlopp alltid måste vara lösningen på problemen.

Många fastighetsägare har redan investerat betydande belopp i fungerande enskilda anläggningar. Att då behöva betala ytterligare hundratusentals kronor för kommunalt VA kan få orimliga konsekvenser, inte minst för äldre människor som bott i sina hus i många år och för familjer där huset gått i arv i generationer.

År 2023 ändrades lagen om allmänna vattentjänster (LAV) för att tydliggöra att hänsyn ska tas till möjligheterna att tillgodose behoven genom godtagbara enskilda lösningar. Det var ett steg i rätt riktning, men lagändringen löste inte alla frågor. Kommunerna ska alltså redan i dag ta särskild hänsyn till möjligheterna att använda enskilda lösningar, men det behöver bli tydligare hur dessa möjligheter ska bedömas och hur kommunerna ska motivera och redovisa varför alternativa lösningar inte bedöms vara tillräckliga.

Det finns därför skäl att utreda om lagstiftningen behöver förtydligas ytterligare för att säkerställa att beslut om kommunala VA-verksamhetsområden grundas på aktuella, väl underbyggda och transparenta bedömningar. En sådan utredning bör särskilt belysa hur kommunernas bedömningar ska dokumenteras och motiveras, hur möjligheterna till enskilda och gemensamma lösningar ska vägas in samt hur fastighetsägarnas rättssäkerhet kan stärkas. Det bör också analyseras hur kraven kan utformas så att de tar hänsyn till skilda geografiska förutsättningar och inte leder till mer långtgående åtgärder än vad som behövs för att uppfylla kraven på hälsa och miljön.

En annan viktig fråga är möjligheten att ompröva äldre beslut. Kommunala VA-utbyggnader kan beslutas många år innan de genomförs. Under tiden kan både tekniken, lagstiftningen och de lokala förutsättningarna förändras. I dag finns en möjlighet för kommunerna att under vissa förutsättningar inskränka ett beslutat verksamhetsområde, men det finns inte någon generell skyldighet att ompröva äldre beslut enbart för att förhållandena har förändrats.

Det bör därför utredas om och hur en tydligare skyldighet att ompröva tidigare beslut kan införas när förutsättningarna väsentligt har förändrats. Utredningen bör särskilt belysa möjligheten att göra en ny bedömning innan en omfattande och kostsam VA-utbyggnad genomförs, exempelvis när ny teknik, förbättrade enskilda anläggningar eller

förändrade lokala förhållanden innebär att andra lösningar kan uppfylla kraven på hälsa och miljön. Även de rättsliga och ekonomiska konsekvenserna av en sådan omprövningsskyldighet bör analyseras.

Det finns också skäl att utreda hur beslutsunderlagen och bedömningarna kan utformas för att säkerställa en enhetlig och rättssäker tillämpning av lagstiftningen. Det gäller både inför nya beslut om kommunala verksamhetsområden och vid omprövning av tidigare beslut. Syftet bör vara att säkerställa att alternativa lösningar prövas på ett sakligt och likvärdigt sätt och att beslut tydligt redovisar vilka omständigheter som ligger till grund för kommunens ställningstagande.

I ett förändrat säkerhetsläge finns dessutom skäl att värna en robust och decentraliserad vattenförsörjning. Enskilda brunnar och lokala vattenlösningar kan bidra till samhällets beredskap och minska sårbarheten vid störningar. Även dessa aspekter bör beaktas när olika VA-lösningar bedöms.

Kommunalt VA kommer även fortsättningsvis att vara nödvändigt i många områden. Men där enskilda eller gemensamma lösningar kan uppfylla kraven på hälsa och miljön bör dessa ges tillräckligt utrymme i beslutsprocessen. Lagstiftningen behöver säkerställa en rättssäker och rimlig avvägning mellan samhällets ansvar, miljö- och hälsoskydd samt den enskildes ekonomiska förutsättningar och valfrihet.

Andrea Kronvall (SD)